

En stor og vigtig Sag

Taler
Sofus Arctander

Dato
14 mai 1878

Sted
Stortinget

Omstendigheter
Debatt om nynorsk som undervisningsspråk

- 1 Da denne Sag nu er debatteret saa længe, er der allerede udtalt omtrent Alt, hvad
jeg havde at sige, og jeg skal derfor fatte mig ganske kort. Efter min Mening er
den foreliggende Sag en stor og vigtig Sag; men i den Form, hvori den foreligger,
er der kun en liden og forsigtig Begyndelse paa Arbeidet for den store og vigtige
5 Sag. Det er en Begyndelse, som efter min Mening er fuldt berettiget, og jeg har
ogsaa nogen egen Erfaring derfor fra Landdistrikterne, skjønt jeg er byfødt; thi
jeg har færdedes adskillig omkring i Nordland og paa Vestlandet og har faaet et
Indtryk af Forholdene i denne Henseende modsat det, som Biskop Essendrop
har faaet, og gaaende ud paa, at en Forandring i Skoleloven eller Instruxen for en
10 Del er nødvendig.

- Jeg har interesseret mig meget for Skolevæsenet i vor Bygd, og jeg har været
tilstede ved Skoleundervisningen og desværre fundet flere Lærere, der tror, at
det er deres Pligt, eller ialfald hvad de helst bør gjøre, at "knote" Bogsprog med
15 Børnene, og deraf har jeg seet sørgelige Følger. Jeg skal i saa Henseende henholde
mig til, hvad der er udtalt fra forskjellige Kanter, og specielt hvad Hr. Advokat
Dahl udtalte som juridisk Funktionær paa Landsbygden skal jeg fuldstændig
underskrive; hvad Sagen i sin Almindelighed angaar henholder jeg mig til, hvad
der af Hr. Jakob Sverdrup er fremhævet. Da Debatten er saa langt fremskreden,
20 skal jeg indskrænke mig til at gjøre en liden Berigtigelse i, hvad en af Sagens
Venner her har fremhævet, og som formodentlig beror paa en Misforstaaelse.
Advokat Qvam anførte nemlig i sit Foredrag, at da en lignende Sag var oppe i
1874 - nemlig Forslag om Indførelse af Landsmaalet og Oldnorsk ved
Seminariene -, da mødte Sagen skarp Modstand. Ja, det er sandt; det mødte
25 skarp Modstand det Forslag, som da forelaa, men ikke det Forslag, der foreligger
her; thi forsaavidt det kom frem under Debatten, fik det saagodtsom enstemmig
Tilslutning.

30 Jeg har faaet Tilladelse til at gjøre opmærksom paa, at Hr. Assessor Løvenskjold
udtalte sin Tilslutning til det Forslag, der da fremkom, og som svarer til det
Forslag, som her foreligger. Det Samme gjorde Andre, der optraadte mod det da
foreliggende Forslag. Jeg skal tillade mig at oplæse en Ytring af Assessor
Løvenskjold; han udtalte, at "der var maaske noget Berettiget i denne Klage over,
35 at Skolebørnene ikke fik deres Undervisning i en Dialekt, som de vare vante til at
høre; der var unægtelig noget i dette, som var sandt. Det var nemlig, at
forsaavidt Bogsproget, naar de kom ind paa Skolen, var dem fremmed, var det
forbundet med Vanskelighed, naar Spørgsmaal stilledes dem og Svar afkrævedes
dem i Bogsproget. Men hvad udfordres der for at afhjælpe den Mangel? At
40 Skolelæreren iagttog, hvad sund Forstand tilsagde ham, at lempe
Undervisningen efter Dialekten, ikke efter det saakaldte Landsmaal, thi det vilde
gjøre Tingen meget værre - men efter Dialekten i Bygden." Saavidt jeg forstaar
indbefatter heller ikke dette Forslag mere end Ønske om, at det maa blive
Lærerne paalagt at lempe Undervisningssproget efter Bygdemaalet. Assessoren
45 slutter sit Foredrag saaledes: "Hvad han ønskede paa Børnenes Vegne var, at
Lærerne talte til ham i deres egen Dialekt, som de vare fortrolige med; men at
indføre et kunstigt Sprog, et almindeligt af forskellige Dialekter lavet Maal, som
Ingen talte, vilde være en Uting og vilde føre til en fuldstændig babelsk
Sprogforvirring."

50 Rektor Geelmuyden, der ogsaa var mod Sprogforslaget, udtalte sin varme
Tilslutning til den Sag, der foreligger idag, og det Samme var Tilfældet med den
tredie af Modstanderne af det da foreliggende Forslag - Statsraad Motzfeldt. I sit
Foredrag udtalte denne blandt Andet: "At Skoleundervisningen skulde tage
55 Bygdemaalet til Hjælp, saaledes som forklaret af den ærede Repræsentant fra
Nordland, deri var Taleren fuldkommen enig, men han mente, at det kom af sig
selv. Det vilde gjøres, det maatte gjøres overalt, hvor Læreren ikke led Mangel
paa sund Menneskeforstand."

60 Naar nu Repræsentanterne fra Landdistrikterne efter sit Kjendskab til
Forholdene finder, at dette ikke sker, kan der ikke være nogen Tvivl, tror jeg, om
at denne beskedne og forsigtige Begyndelse, som her gjøres, maa finde næsten
enstemmig Tilslutning hos Norges lovgivende Forsamling. Som en af
Forslagsstillerne maa jeg erkjende, at jeg føler mig mere tiltalt af den Form, hvori
65 Repræsentanten fra Akershus har formet Forslaget, fordi jeg derved føler større
Betryggelse, netop naar jeg ser hen til de Ytringer, der have været offentlig

udtalte af Regjeringens Medlemmer, Statsraaderne Stang, Helliesen og Bretteville, og hvoraf 2 endnu sidde i det norske Ministerium. Jeg vil derfor helst
70 stemme for den af Sverdrup foreslaaede Form, for at være sikker paa, at dette landsvigtige Anliggende ikke paa nogen Maade bliver begravet eller forsinket længer end høist nødvendig.

Jeg har forøvrigt det Haab, at de af de nævnte Statsraader udtalte anskuelser ikke
75 længer har nogen Talsmand hos Regjeringen; thi efterat den samme Regjering har seet Unionsforslaget, under hvis Forberedelse Udtalelsen fremkom, forkastet med en knusende Majoritet i Thinget, kan man vel ikke tænke sig Muligheden af, at saadanne antinationale Anskuelser, som udtales i det dissenterende Votum, nu længere opnaar nogen Talsmand inden Regjeringen.
80 Sverdrups Redaktion giver en større Betyggelse, og derfor stemmer jeg principalt for den; men subsidiært stemmer jeg for Komittens Indstilling.

Kilde

Storthingstidende 1878. Forhandlinger i Odelstinget, s. 324-325.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/en-stor-og-viktig-sag>